

13. Шимко В. Т. Архитектурно-дизайнерское проектирование городской среды: Учебник / В. Т. Шимко. – М.: «Архитектура-С», 2006. – 384 с.

Abstract

Business environment based on the Eastern European tradition creating an environment. The system model is proposed artistic organization object space environment that follows the traditions of Eastern creating an environment.

Keywords: art business object space environment, an environment component, component (element) of the medium.

Аннотация

Разработана системная модель художественной организации предметно-пространственной среды, которая следует традициям восточноевропейского средообразования.

Ключевые слова: художественная организация предметно-пространственной среды, компонент среды, составляющая (элемент) среды.

726(72.04:75)

В.Р. Радомська

здобувач кафедри дизайну та основ архітектури,

Н.Г. Піддубна

*аспірант кафедри реставрації архітектурної і мистецької спадщини,
Інститут архітектури НУ «Львівська політехніка» (Україна)*

ГЕНЕРАТИВНА РОЛЬ МОЗАЇК, ПОЛІХРОМІЙ В ОБ'ЄМНО-ПРОСТОРОВІЙ ОРГАНІЗАЦІЇ АРХІТЕКТУРНОГО ОБ'ЄКТУ

Анотація: На основі емпіричних досліджень висвітлено генеративну роль декоративно-монументального мистецтва, як важливого компонента в об'ємно-просторовій та іконографічній інфраструктурі сакрального об'єкту. Зокрема, розглянуто значення «форма-зображення» в аспекті пропорційного співвідношення.

Ключові слова: роль, мозаїка, поліхромія, просторова організація, пропорція, Модест Сосенко.

Стан проблеми. Активізація будівництва, дизайну та організації предметно-просторового середовища в сакральній архітектурі, ставить перед вітчизняними архітекторами низку актуальних завдань у сфері пошуку джерел, методів та підходів на шляху формування ансамблевості сакральної споруди. Залишається не вирішеною проблема побудови моделі іконографічної інфраструктури храму на етапі проектування сакральної споруди.

Стан дослідженості. Панорамний огляд, як фактологічний аспект та мистецька складова мозаїки і поліхромій в сакральній архітектурі, розглянуто у багатьох виданнях, альбомах [1,2,3]. Однак, сучасний розвиток архітектури та дизайну предметного середовища церков залишає ряд невіршених теоретично-практичних проблем на етапі проектування [4, 5,6].

Актуальність. Саме мозаїки та поліхромії виконують важливу генеративну функцію для ідентифікації архітектоніки будівлі, підкреслення функціональності її простору та емоційної образно-стилістичної візуалізації об'єкту. Однак цей важливий сегмент загальної концепції – «стилістичної єдності» усіх складових залишається поза етапом проектної пропозиції. Недостатній морфологічний аналіз існуючих підходів для розв'язання цієї проблематики, актуалізує підняту тему.

Ключовою методологічною базою для розвитку теорії та практики української сакральної архітектури повинен стати аналіз основних положень в історіографічному контексті, що дозволить визначити принципи новітнього церковного будівництва, як синтезу необхідних складових (зовнішній і внутрішній простір; функціональне підпорядкування тощо) [2,4]. Упущення однієї з цих ланок, до прикладу – преференція архітектурно-конструктивного вирішення без урахування внутрішньої специфіки інтер'єрного середовища, в якому відбувається літургія, породжує підміну понять, тобто домінує «сакралізація буденного» та «профанація духовного» [2,5,6]. Сучасні вітчизняні тенденції вузької спеціалізації – відмежування архітекторів від виконання проектної пропозиції для організації інфраструктури інтер'єрного наповнення середовища храму, спричиняє до втручання в ансамблевисть об'єкту. Як результат – це спонукає до встановлення «нових» тенденцій та прототипів для суспільного середовища, зокрема для замовника архітектурного проекту, і згодом: поліхромій, мозаїк, предметного наповнення інтер'єру. За таких умов, творчий генеративний процес зазвичай нівелюється, і потрапляє на шлях спонтанного та неконтрольованого «естетичного побутивізму» та смаків парохіальної громади. Ототожнення та піднесення ідей буденного до рівня сакрального відомі в архітектурній практиці, що і створило певну тенденційність з руйнівною за формою та змістом парадигмою підмін та «приземлення» сакрального спрощеною формою естетизації інтер'єру, вихолощуючи сакральне побутивізмом.

Тому встановлення та визначення принципів організації іконографічної інфраструктури, які будуть одразу закладені на етапі архітектурного проектування храму, дозволить вибудувати основні принципи ідентифікації, що і становлять головну ідею церковної архітектури в Україні, як громадської інституції особливого призначення.

На шляху цієї актуальної проблематики стоїть питання історіографічного аналізу вдалих світових та вітчизняних розробок у цій галузі. Прикладом може слугувати морфологічний аналіз інтер'єрного наповнення ц. Арх. Михаїла с. Підберізців Львівської обл. (рис.1.а, б), яке здійснив Модест Сосенко протягом 1907–1910 рр. На основі морфологічного аналізу, композиційний сегмент поліхромій – склепіння нефу, був експериментально змінений у пропорціях: центральний елемент композиції, хрест – збільшено (рис.1.в), і відповідно зменшено у пропорціях (рис.1.г). На основі порівняльного аналізу прослідковується пропорційне членування склепіння в оригіналі (рис.1а.б), що дозволяє органічно підкреслити масштаб усіх сегментів архітектурно-планувального задуму будівлі церкви. Гармонійна співмасштабність присутня в організації простору мозаїчними композиціями в інтер'єрі ц. Св. Софії в Римі (рис.2) [3].

В сучасних храмах м. Львова значної актуальності набули мозаїчні композиції для організації та ідентифікації фасадів та інтер'єрів. На прикладі морфологічного аналізу розміщення та пропорціонування мозаїк на фасаді ц. Св.м. Бориса і Гліба у Львові, вул. Стрийська, 148 в (рис.3), спостерігається певна дисгармонія та протиріччя у форматі композиційної цілості «архітектура-декор». Гіпотетична пропозиція масштабування елементів мозаїк чи стінописів в структурі архітектоніки (рис.3г), дає можливість створити оптимальне оптичне сприйняття цілості та масштабу форми архітектури.

Рис.1. ц. Арх. Михаїла, (1891 р., арх. бюро І. Левинського), с. Підберізці Львів. обл.; поліхромії Модеста Сосенка, 1907–1910 рр. /фото В. Радомська, 2008 р.:
 а. центральний неф; б. фрагмент склепіння нефу; в. варіант збільшення центрального сегменту композиції; г. варіант зменшення сегменту.

Однак можна навести ряд позитивних прикладів, де усі компоненти масштабування несуть генеруючу роль для ансамблевості об'єкту та його ідентифікації, як сакрального (рис.1,2) та громадського призначення (рис.4).

Рис.2. ц. Св. Софії, м. Рим. (1967–1969 рр., арх. Лючіо ді Стефано); іконографічна інфраструктура: С. Гординський, мозаїчні роботи школа – Марка Тулія Монтічеллі [3]: а., в. проект: пд і пн стіна трансепту; б., г. реалізація мозаїчних композицій

Рис.3. ц. Св. М. Бориса і Гліба, м. Львів, вул. Стрийська, 148в. (1995–2007рр., арх. Р. Сивенький)[7] /фото Н.Піддубна, 2016р.: а. фасад 2007р.; б. фасад з мозаїчними композиціями: «Св.м. Борис» і «Св.м. Гліб» (2008 р., А. Ковальчук), «Господь Саваот» (2015р., Я. Баландюх); в. фрагмент фасаду з мозаїками; г. гіпотетичне масштабування розміщення мозаїк

Рис.4. Прокуратура Львівської області (Торгова-промислова палата), м. Львів, пр. Т. Шевченка, 17/19 (1907–1910 рр., арх. А. Захарієвичі і Т. Обмінський) Мозаїчні композиції – проект Г. Узембло, виконані 1908–1909 рр. пол. фірмою вітражу та мозаїки С. Г. Желенського.[7] /фото Н. Піддубна, 2009р.

Висновок. Проаналізовані літературні та емпіричні джерела з проблематики розміщення мозаїк та поліхромій в структурі сакральної архітектури, дали підставу зробити наступні висновки: інтегровані в архітектоніку поліхромії та мозаїки, виконують наступні дві важливі функції: 1) є інструментом організації іконографічної інфраструктури (функція); 2) об'ємно-просторовою складовою: антропоморфне іконографічне зображення

становить образно-стилістичну домінанту композиції; модульні блоки орнаментики позначають структурний перетин лінійних форм, початок та закінчення композицій тощо; лінійні мотиви візуально окантовують або розділяють функціональні зони; другорядні мотиви підкреслюють і підсилюють звучання архітектоніки будівлі; використання формальної схеми композиційного аналізу за принципом масштабування у співвідношенні «монументальне мистецтво-архітектура» (рис.1,3) є одним із складових елементів цілісної моделі формотворення та організації інтер'єру (екстер'єру). Однак цей принцип в сучасному проектуванні застосовується не системно, і знаходиться в процесі розробки й вдосконалення; методика залучення основних параметрів масштабування іконостасу та композиційних сегментів поліхромій, мозаїк в структурі будівлі до архітектурного проекту церкви в цілому, підпорядковується умові єдності смислового й пластичного вирішення, має універсальний характер. Апробація проектування на основі запропонованої методики формального співвідношення «художнє зображення – архітектурна площина» (аспект масштабування), поступово інтегрується в системі фахової підготовки за напрямом «Дизайн» освітньо-кваліфікаційного рівня «Магістр» на кафедрі ДОО, НУ «Львівська політехніка», зокрема в межах дисципліни «Ергодизайн».

Література

1. Галичиш Р. Я. Українська церковна архітектура і монументально-декоративне мистецтво зарубіжжя / Р. Я. Галичиш. – Львів: СПОЛОМ, 2002. – 336 с.з іл.
2. Герій О. Українське церковне мистецтво. Західний регіон, 1880–1920 рр. Том перший /О. Герій, А. Туркевич-Клімашевський, І. Кодлубай, О. Нога. – Львів: Українські технології, 2012. – 392 с.
3. Сидор О. Собор Святої Софії в Римі/ О.Ф. Сидор [альбом]. – К. – Рим: Релігійне товариство «Св.Софія» для українців католиків, 2012. – 181 с.: кольор. іл.
4. Сьомка С. В. Механізм пропорціонування в сучасній архітектурній композиції/С.В. Сьомка// Будівництво України. № 5. – 2013. – С. 30-36.
5. Обідняк М. Архітектоніка сакральної ідеї українського храму// Народознавчі зошити 6,98 /М. Обідняк. – Л.: Місіонер, 1998. –735 с.
6. Піддубна Н. Г., Радомська В. Р., Тирпич І. А. Ідентифікація сакральної архітектури за посередництвом мозаїк і стінописів // "Мир науки и инноваций". Выпуск № 2, Том 10. Иваново: "Научный мир", 2015. – С. 61-64
7. Архітектура Львова: Час і стилі. XIII–XXI ст. –Львів: Центр Європи, 2008.–С. 415, 685

Abstract

The article deals with empirically examined generating role of decorative-monumental art as an important part of space and iconography of sacred object infrastructure. In particular, the article focuses on the definition of "form-image" and its proportional correlation.

Key words: role, mosaic, polychrome, space organization Modest Sosenko.

Аннотация

На основе эмпирических исследований освещено генеративную роль декоративно-монументального искусства, как важного компонента в объемно-пространственной и иконографической инфраструктуре сакрального объекта. В частности, рассмотрено значение пропорционального соотношения в аспекте «форма-изображение».

Ключевые слова: роль, мозаика, полихромия, пространственная организация, Модест Сосенко.

УДК 72.011

Е.И. Ремизова

*доктор архитектуры, профессор,
Харьковский национальный университет строительства
и архитектуры (Украина)*

АРХИТЕКТУРНАЯ ПАМЯТЬ И ФОРМЫ ЕЕ СУЩЕСТВОВАНИЯ

Аннотация. Рассматриваются различные формы проявления архитектурной памяти, такие как теоретические труды по истории архитектуры, канон, диалог с ушедшей эпохой, фантазия, историческая ассоциация, каталог, музей, архив и др. Подымается проблема утраты архитектурной памяти и развития современного языка архитектуры.

Ключевые слова: история архитектуры, категория памяти в архитектуре, язык архитектуры

Проблематизация. Понятие «памяти» практически не разработано и не исследовано в архитектурной теории [1; 2]. Однако память является главным средством хранения информации и навыков в архитектурной профессии.

Традиционно принято считать, что «история архитектуры» как наука является хранителем (хранилищем) знаний об эволюции архитектуры. В ней сохраняются факты и артефакты (чертежи, наброски, рукописи, книги и т.п.), описания памятников, комплексов, городов, реже – знания о художественной деятельности архитекторов. Но достаточно ли архитектору для его профессиональной деятельности только этих исторических знаний?

Как показывает исследование, «история камней» – не единственная форма архитектурной памяти и далеко не однозначная. Грубо говоря, архитектурную память условно можно разделить на две основные формы: 1 – **историческое знание**, 2 – **следы памяти в проектной деятельности и ее языке**. Рассмотрим их порознь.